

פנינה לשבת וירא תשע"ח

בפנימיות הפרשה
(הרב אברהם מרדכי גוטליב שליט"א)

"ותצחק שרה בקרבה לאמור אחרי בלותי הייתה לי עדנה ואדוני זקן."

כאשר האדם נמצא במצב של שלמות, הוא לא יכול להוליד דבר. לדוגמא, אדם ששמח בחלקו, בכל מצב שהוא נמצא הוא שמח וטוב לו. אדם כזה לא יכול להוליד דבר, כי כל עניין של לידה בא מתוך חסרון. כשחסר לאדם משהו אז הוא מתחיל לפעול ולחדש דברים, הוא מתחיל ליצור מצבים חדשים בכדי שיוכל להשיג את סיפוקו. אבל אם אדם מגיע למצב של "שמח בחלקו", כפי שאומרים חז"ל: "איזהו עשיר - השמח בחלקו", אם כן במצב כזה הוא לא יכול להוליד, כלומר אין לו חסרון שיגרום לו לזוז, לשנות דברים לחדש דברים, לכן לא שייכת אצלו לידה. כי עניין של לידה מורה על חידוש. אפשר לומר בכללות שאברהם ושרה הגיעו למצב של שלמות גדולה מאוד בעבודת ה' דווקא מתוך אמונה ובטחון בה, כי עניין של שמח בחלקו יכול האדם להגיע רק בזמן שיש לו אמונה ובטחון בהקב"ה, אז הוא נמצא בעולם שכולו טוב ולא חסר לו דבר, הוא תמיד בשמחה.

לכן כאשר המלאך מבשר "שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך" - "ותצחק שרה בקרבה", מדוע היא צחקה? מכיוון שאחרי שהם הגיעו לכזאת מדרגה גבוהה של שלמות, אז נראה שהולדת בן זה דבר בלתי אפשרי, כי הולדת בן תלויה בחסרון, והם הגיעו למצב כזה גדול של אמונה ובטחון בה' שכבר לא היה להם חסרון. אלא בכל דבר ודבר הם ברכו ואמרו: ברוך אתה ה' אשר עשה לי כל צרכי, ולא היו צריכים דבר. על זה הקב"ה אומר לאברהם: "למה זה צחקה שרה לאמור האף אמנם אלד ואני זקנת", כבר הגעתי למדרגה של שלמות. "הייפלא מה' דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן". כלומר הקב"ה אומר לאברהם: נכון שהגעתם למצב של שלמות גדולה, ונכון שבמצב של אמונה ובטחון כל כך גדולים כפי שיש לכם, אז לא שייכת לידת בן, כי לידת בן משמעותה חידוש שנובע מתוך חסרון, אבל אני יכול לחדש אצלכם לידת בן, הגם שאתם נמצאים במצב שאין בו חסרון. ולכן הקב"ה אומר "למה זה צחקה שרה", אני יכול לחדש דבר בעולם שתהיה לידת בן גם במצב של שלמות גדולה כזאת.

הכלים מוכנים ומחכים לאורות (יואל אופנהיימר)

"אל תתמה מה שאני מערבב יחד את שלומו של ציבור אחד, עם שלומו של העולם כולו, **כי באמת כבר באנו לידי מדרגה כזו שכל העולם נחשבים רק לציבור אחד** ולחברה אחת. כלומר, שכל יחיד בעולם, מתוך **שינוק לשד חייו** והספקתו **מכל בני העולם כולו** נעשה בזה משועבד, לשרת ולדאוג לטובת העולם כולו. ... ועל כך טובה הציבור, וטובתו הפרטית היינו הך. וכן להיפך."

הרצון לקבל הנמצא בכל נברא הולך ומתפתח ככל שאנחנו מתבוננים בקומה יותר גבוהה של הסדרים שבבריאה: דומם, צומח, חי ומדבר.

דבר זה נכון לגבי הרצון לקבל אמצעי קיום. כי ברור שהאבן אינה צריכה שום מזון או אוויר כדי להתקיים, היא פשוט קיימת מעצם בריאתה, ואינה מחפשת תוספת, ובהקשר זה אינה "רוצה" כלום. לכן נגדיר שה"רצון לקבל" של **הדומם** הוא הקלוש ביותר. **הצומח** כבר זקוק למזון ולמים מהאדמה ולאור מהשמש, ואם אינו מקבלם, נובל ומת. לכן הוא שולח שורשים לכיוון הלחות וגם מגדל עלים לקלוט האור הנחוץ לו. כבר מתגלות פעולות המעידות על רצון לתוספת חיצונית הנחוצה לקיום. **החי** על דרך הצומח, זקוק למזון מהאדמה, מים ושמש. אבל הוא גם זקוק לבני מינו לרוויה ולהגנה, ועל כן מחפש את חברתם. ואת זה לא ראינו אצל הצומח שמתרבה באופן אקראי וסביל, נתון לחסדי הרוח והחרקים המאבקים. כאן מתגלה כבר רצון **לחברה**, המספקת צרכים הנעלים מהקיום היום יומי של הפרט עצמו, אלא מאפשרים קיום המין לאורך זמן. **המדבר** מוסיף רצונות משוכללים יותר שהוא תובע מהחברה, כגון שייכות, כבוד, הערכה, וגם חכמה ואידאליים. ונזכיר כאן הגדרתו הרחבה של המושג חברה על ידי רבנו: "**החברים, הספרים, המורים ודוגמתם**". יוצא, שהרצון לקבל מהסביבה של האדם הוא המפותח והמורכב ביותר, ולכן **זיקתו לחברה** היא גם העמוקה והחיונית בין כל הנבראים.

בנוסף, התרחש תהליך התפתחותי היסטורי של האנושות כולה. כי בראשיתו היה האדם יכול להסתפק במה שקיבל מהמעגל המשפחתי הקרוב. גרעין מצומצם זה סיפק לעצמו המזון, ההגנה ואמצעי הקיום הבסיסים בדומה לקהילות בעלי החיים האחרים. וכמו שמסביר רבנו במקום אחר, **האגואיזם הפרטי התפשט לאהבת קרובי המשפחה**, כי הם נחוצים לכל פרט לקיומו עצמו. ולכן יש חשיבות גדולה לקיומו ולרווחתו של התא המשפחתי. עם התפתחות הטכנולוגיה והמסחר עברה הכלכלה שינוי דרמטי על ידי מה שקרוי "חלוקת העבודה". במילים אחרות, במקום שכל משק משפחתי יגדל את החיטה, יטחן את הקמח ויאפה את הלחם, הופיעו בעלי מקצוע שהתמחו כל אחד בפעולה אחת ובייצור אחד. הופיעו התמחויות חדשות: החקלאי, הטוחן, האופה, הסוחר וכך בהתפרטות עד אין קץ... תהליך זה גרם להתרחבות של התלות והדאגה ההדדית מהתא המשפחתי לכפר, לאזור, למדינה ולעולם כולו.

כתוצאה, נולדה תובנה חדשה שטובתו ושלמותו של כל אדם, אפילו רחוק ואלמוני ככל שיהיה, חשובה ויקרה לנו כי אנחנו נהנים מקיומו ומפעולתו! והדברים שכותב כאן רבנו לפני מספר דורות "**שכל העולם נחשבים רק לציבור אחד**" נכונים פי כמה בדורנו החי במציאות של כפר גלובלי כלכלי, טכנולוגי ומחשבותי.

נפלא הוא לגלות שההשגחה הכינה לדורנו את התשתית של גמר התיקון, את יסודות הגאולה. כי כפי שמסביר לנו בעל הסולם קיים "חוק ההתפתחות" של האנושות המתקדם "שלא מדעתה" כדי לברוח מהסבל ומהייסורים או כדי לחיות יותר טוב ובשפע כלכלי מרובה כפי שהראנו לעיל. כך או כך, לא מדובר בתהליך מתוכנן, אך הוא הביא את האנושות למצב של חיבור כללי, תלות עולמית, ועניין משותף בטובת כל אדם עלי אדמות. בין שלב זה לשלב הגאולה חסרה למציאות רק יציקת התוכן הרוחני, והוא **אהבת הזולת** הסופית שהיא אהבה מתוקף מצוות ה' ולא לצורך טובת האנושות. אהבה זו צריכה להתנקות מהמניע האינטרסנטי ולהזדכך למדרגה של אהבה לשמה, שכולה רק לעשות נחת רוח לאדם ולבורא.

הכלים מוכנים ומחכים לאורות.

בסוד הלשון (יוסף בלו)

וירא את כל האמת

השבוע נקרא את פרשת **וירא**, אותיות **וי אנו**, מה שמרמז על שני צדדים הן בחיים בעולם העשייה והן בפרשה המתפרשת לפנינו: מצד אחד סבל וייסורים ומצד שני תענוג והנאה הנמשכים מהשפע ומהאור הטוב והמיטיב של הבורא יתברך ויתעלה. בפרשה אברהם אבינו התמודד עם הניסיון האחרון והעשירי והוא עקידת בנו יצחק. הניסיון העשירי הוא ניסיון ה' היוצא בגימטריא **אגו**, מה שמרמז על אברהם שניגש לשחוט באמצעות המאכלת ולהבעיר את יצחק במו ידיו עולה תמימה לה', ולמעשה לבטל את האגו שהוא הישות הגשמית הגופנית של יצחק. אך יגעתני ומצאתי כי על פי הרמז, **אגו** אותיות **א** (מלשון אלופו של עולם) **גו** (מתרגום בארמית בתוך). מה שמלמד כי הישות של האני היא הנשמה הפנימית השוכנת בתוך הגוף החומרי, והנשמה היא נצחית.

ומאחר שאברהם עמד בניסיון, ה' האיר לאברהם וברך אותו: "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו" (וירא כב, ז). התיבה **כוכב** כוללת את האותיות: **כו ו - כב: כו** עולה בגימטריא **הויה** הוא שם ה', ו - **כב** הן סך כל אותיות הקודש ולמעשה הן כל הרצונות המצומצמים המתגלים לנו בעולם מלשון העלם והמסתיר את הרצון האין סופי של ה', ללמדנו את תכונת האהבה שאינה תלויה בדבר. לכן כוכב מרמז על מהות הברכה השלמה בכל שלמות, כי היא מורה על כל הרצונות שרצה ה' להשפיע על אברהם אבינו. כותב רבי נחמן מברסלב: "ודע, שיש שנים עשר שָבָטִים כנגד שנים עשר מזלות וכל שָבָט וְשָבָט יש לו נְסָחָא מִיְחָדָת וְיש לו שְעָר מִיְחָד לְכָנֶס דְרָךְ שֵם תְּפִילָתוֹ וְכָל שָבָט מְעוֹרָר בְּתְפִילָתוֹ כַּח מְזֻלוֹ שְבַשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מְזֻלוֹת וְהַמְזָל מְאִיר לְמִטָּה וּמְגַדֵּל הַצְמַח וְשָׁאֵר דְבָרֵי הַצְרִיכִים אֵלָיו זֶה פְּרוֹשׁ: "דְרָךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שָבָט מִיִּשְׂרָאֵל" 'קָם' זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִילָה כְּשֶׁשָּׁבָט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהַתְפַּלֵּל עַל יְדֵי זֶה מְעוֹרָר כּוֹכֵב וְהַכּוֹכֵב הוּא דוֹרָךְ וּמִכָּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ כִּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה: 'אֵין לָךְ עֶשֶׂב מִלְמִטָּה שְׂאִין לוֹ כּוֹכֵב וּמִלְאָךְ מִלְמַעְלָה, שְׂמִכָּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדֹל!" (לקוטי מוהר"ן חלק א תורה ט)

הפרשה הקודמת פרשת לך לך מסתיימת במצוות המילה, שאותה השלים אברהם. ומיד לאחר פותחת פרשת וירא, בגילוי השכינה אל אברהם: "וירא אליו ה'" (וירא א, א) מפרש רש"י: "וירא אליו - לבקר את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה ובא הקדוש ברוך הוא ושאל לשלומי". גילוי השכינה מלמד על שינוי מהותי שעבר אברהם לאחר תיקון הברית מלהיות ערל ואטום להיות מתוקן וקדוש, לכן עלינו ללמוד עד כמה חשובה מצוות המילה אשר ציווה לראשונה ה' את אברהם המחייבת את כל עם ישראל ואין לוותר עליה.

ואברהם "הוא יושב פתח האוהל" (וירא יח, א) ופירש רש"י: "לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו". על פי הפשט מידת אברהם אבינו הוא של חסד והכנסת אורחים נעלה. ומוסיף רבי יחזקאל מקחמיר "לראות אם יש **עובר ושב**", היינו לראות אם יש אדם שעבר עבירה חלילה ורוצה לשוב בתשובה ואינו מוצא הפתח של תשובה, "ויכניסם בביתו". כלומר על הנברא לחשב חשבון ומחשבות לשוב אל ה' בתשובה אם עבר עבירה מתוך **בעירת לבו** בתאוה. וכמו כן להשתדל לא לתת **לעבר** לנהל את ההווה ואת השאיפות לעתיד להתקרב אל ה' ולהתחבר אליו, לא משנה כמה סבל חווה כתוצאה מן העבירה שעבר, כמו של מידת הגאווה, שהיא שורש לכל המדות הרעות. ואברהם אבינו חישב מחשבות מתוך **ערבות** הדדית, כמו בחינת **הערבות**, אשר אוגדים אותן להיות אגודה אחת עם כל ארבעת המינים בחג הסוכות, שהרי כל ישראל **ערבים** זה לזה. לכן, יש להימנע מן **הבערות** והטיפשות של אלה המבקשים להוציא מן הכלל את **העבריינים** התועים. אך דווקא, יש להדליק ניצוץ **ולהבעיר** את כולנו באש של אחדות ואהבת חינום, כמו אברהם אבינו אשר ראה ביצחק מתנת חינום שקיבל מאת ה'.

אברהם ניגש לשחוט את יצחק באמצעות **המאכלת** אותיות **מכת האל** וגם **כל האמת** וגם **כלת האם** ומה היתה האמת? כותב האר"י: "זהו **יצחק**: **ק"ץ ח"י** כי בכאן היה קץ, והיה אפשר למות, אלא שעם המיתוק היה חי ולא מת... כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, שהם הגבורות, כי עד עכשיו היית אוהבי, שהם סוד החסדים, ועתה ירא אלהים נתערבת בגבורות" (ליקוטים וירא). כלומר, תכלית הניסיון העשירי הוא שאברהם ישתלם גם במידת היראה כי יש לאחז בעבודת ה' הן באהבה והן ביראה. וממש לפני שאברהם הכה את יצחק במכה, אז **כלת האם** כלומר, אז פרח נשמתה של שרה אימנו דבר המצוין בפרשה הבאה חיי שרה. אונקלוס מתרגם את **"המאכלת"** בתיבה **"ספינא"** גימטריא **סכה - גאולה - א"י** וגם הצרוף **נכס א"י** - ראשי תיבות **ארץ ישראל**. אלו מלמדים על כל האמת. כלומר, בזכות עזות קדושה של אברהם שלמרות הסכנה שלאבד את בנו, נכנע לה' אזי זכה דווקא בנו יצחק לרשת אותו בנכס: את ארץ ישראל, ככתוב: "כי בִּיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע" (וירא כא, יב).

האמת היא שיש ללמוד מאברהם שאמר: "וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפֶר" (וירא יח, כז). כלומר יש להשתדל ולהשיג מידה של ענוה. כי **גאולה** זה אותיות **למד גאווה**. אז בע"ה שנזכה ללמוד לתקן את הגאווה ולקנות בעצמנו ובמעשינו את מידת הענוה ולהתאחד כולנו בתכלית זו, כי כל עם ישראל ערבים זה לזה, אמן כן יהי רצון.

פניני בינה (יפעת אדלר)

"הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה."

פרשת וירא מתחילה אחרי ברית המילה שעברו אברהם ובני ביתו בפסוק: "וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָנֵי מְמָרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם" (בראשית יח א). אומר רש"י: "כחם היום - הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים (בבא מציעא פו:), ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא מלאכים עליו בדמות אנשים".

שואל רבי ברוך שלום אשלג:

"וכי לא ידע הקב"ה שיהיה לו צער מזה שאין לו אורחים, אם כן מדוע הוציא חמה מנרתיקה? ועוד שאלנו בשביל מה היה צריך לשלוח לו מלאכים בדמות אנשים, כאילו יש כאן רמאות? הייתה לו עצה פשוטה - להכניס שוב את החמה מנרתיקה, וממילא תהיה יכולת שאנשים יבואו אצלו?!"

ראשית אנחנו צריכים להבין מה פירוש הדבר שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה.

"אמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר בה את העולם - רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה."

מסביר רב"ש: "מה פירוש הוצאת חמה מנרתיקה על דרך העבודה? הנה אור ה' נקרא יום או חמה. נרתיק הוא הכלי שבו נתונה החרב, ומכוסה על ידו. וכשרוצה לומר שאור ה' מכוסה, הוא אומר: השמש נמצאת מכוסה בתוך הנרתיק, שלא מרגישים אותה. ובזמן העבודה פירוש הדבר - שמטרם שהאדם יצא מן האהבה העצמית שלו, הוא מוכרח לעבוד בבחינת הסתרה... אולם בזמן שהקב"ה רואה שהוא כבר מוכשר לקבל הכל בעל מנת להשפיע, אז האדם זוכה לגילוי פנים של הקב"ה, זה נקרא הוצאת חמה מנרתיקה, שהסתרת הפנים של הקב"ה נעברה ממנו, ובא במקומה גילוי פנים".

אנחנו חיים בעולם ההעלם וההסתר שבו חמה מנרתיקה ואור הקב"ה נעלם ונסתר מעינינו. העלם זה מאפשר לנו בחירה ויגיעה בתורה ובמצוות. העלם זה מעמיד אותנו במבחן בהתמודדות עם פיתויים שונים שעומדים על דרכנו. העלם זה מאפשר לנו לעמול ולייגוע בתורה, מצוות ומעשים טובים כדי לדבוק בבורא.

"זהו בדברי חז"ל (אבות ו משנה א): 'רבי מאיר אומר: כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה... ומגלין לו רזי תורה'. פירוש: אם הוא עוסק לשמה ולא לתועלת עצמו, אלא כל כוונתו בקיום תורה ומצוות היא רק לשם שמים, בזה הוא נעשה מוכשר לקבלת השפע, משום שיש כאן השתוות הצורה המכונה דביקות. דכמו שהקב"ה רוצה להשפיע לנבראים, כמו כן האדם רוצה להשפיע לבורא, אז ממילא נעברת ההסתרה ממקומה. כי כל ההסתרה היא מטעם תיקון של 'נהמא דכיסופא', ועתה שהוא בא לידי דרגה שהוא רוצה להשפיע, אז אין כבר מקום לבושה, כי כל מה שהוא מקבל עכשיו אינו לתועלת עצמו, אלא משום שהקב"ה רוצה בכך, וממילא הוא זוכה לקבלת פני השכינה. זה נקרא הוצאת חמה מנרתיקה, שפירושה - שהוציא את השפע העליון ממצב ההסתרה שהיה עד עכשיו."

כלומר, אברהם הגיע למדרגה של השפעה וגילוי אור ה' זוהי מטרת הבריאה כמו שכתוב: (שמות כה ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". "...ואפילו לאחר שזכה לקבלת פני השכינה, היה עוד משתוקק להכנסת אורחים, מטעם שרצה להיות בטוח שאין כוונתו לשכר, אלא להיות משמש את הרב שלא על מנת לקבל פרס - נבין מה שתרץ אאמו"ר זצ"ל על קושיית העולם הסובבת על מה שכתוב (שמות יד לא) 'וירא ישראל', ואח"כ כתוב: 'ויאמינו', משמע מכאן, שמטרם שראו ח"ו לא האמינו! ותירץ: הפירוש הוא: 'אפילו לאחר שזכו לבחינת ראייה, השתוקקו לבחינת אמונה כנ"ל.'"
(עפ"י ברכת שלום, מאמר מח)